

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion med förslag till förordning angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 291, vilken behandlats av andra lagutskottet, har fru *Vessman m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta antaga följande förslag till

Förordning

angående moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Kvinna, som i följd av stadgandet i 19 § första stycket i lagen om arbetarskydd i anledning av barns börd är förhindrad att arbeta eller som med stöd av andra stycket i samma paragraf avhåller sig från arbete, som omförmäles i 15 § samma lag, skall, därest hon under minst tre månader närmast före barns börd använts till arbete av i sistnämnda lagrum avsedd beskaffenhet, för den tid hon sålunda icke deltagit i arbetet vara berättigad till moderskapsunderstöd i enlighet med vad nedan stadgas.

Har kvinna, som under nyssnämnda tid före barns börd använts till arbete som förut sagts, nödgats lämna arbetet till följd av olycksfall, sjukdom, arbetsbrist eller annan omständighet, varöver hon icke kunnat råda, skall detta icke utgöra hinder för att för henne uppkommer rätt till moderskapsunderstöd, därest hon, såvida arbetet fortfarande varit, jämlikt första stycket skulle hava inom en månad från arbetets avbrytande vunnit dylik rätt.

2 §.

Understöd, som i denna förordning avses, bestrides av statsmedel samt bestämmes och utgives av riksförsäkringsanstalten; dock skall anstalten äga att med registrerad sjuk-kassa träffa avtal därom att kassan skall inom sitt verksamhetsområde eller viss del därav, mot vederlag av anstalten, i förhållande till denna övertaga skyldigheten att bestämma och utgiva understöd enligt denna förordning.

3 §.

Understöd utgår för en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden, dock endast för tid, då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete.

Dör kvinna, som åtnjuter understöd, upphör detta att utgå.

4 §.

Understöd utgår för varje dag under tid, då kvinna är berättigad till sådan förmån, med belopp bestämt i förhållande till kvinnans årliga arbetsförtjänst på sätt i 6 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete finnes stadgat angående beloppet av hel sjukpenning.

Beträffande beräkning av den årliga arbetsförtjänsten skall vad i 9 § i nämnda lag stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Åtnjuter kvinna, som äger rätt till understöd enligt denna förordning, ersättning på grund av olycksfall i arbete eller uppbär hon av allmänna medel eller från arbetsgivaren underhåll eller avlöning för tid, då jämlikt 3 § moderskapsunderstöd skall utgå, skall från understödet avdragas vad kvinnan sålunda uppbär för motsvarande tid.

Beredas kvinnan genom underhållet eller avlöningen naturaförmåner såsom bostad eller fritt uppehälle, skall avdraget för dylika förmåner beräknas efter de i orten gällande priser eller efter andra grunder som finnas tillämpliga.

6 §.

Ansökan om understöd skall av kvinnan eller, på anmodan, av annan för hennes räkning skriftligen göras hos riksförsäkringsanstalten eller ock hos sjukkasse, som har att utgiva understödet. Ansökan bör efter barnets födelse eller efter det kvinnan i enlighet med 19 § andra stycket i lagen om arbetarskydd på grund av förestående nedkomst erhållit ledighet från sitt arbete göras utan uppskov; sker ansökan före nu avsedd tidpunkt, skall den upptagas till slutlig prövning först sedan ledighet erhållits eller barnet blivit fött. Då ansökan skett före barnsörden, skall efter barnets födelse bevis om denna utan uppskov insändas. Ansökan, som göres mera än ett år efter barnsörden, föranleder icke någon åtgärd.

Då kvinna i följd av stadgande i 19 § i lagen om arbetarskydd erhåller ledighet från arbete, åligger det arbetsgivaren eller den som å hans vägnar förestår arbetet att ofördröjligen därom göra anmälan hos riksförsäkringsanstalten eller hos sjukkasse, som har att till kvinnan utgiva understöd enligt denna förordning, ävensom att lämna uppgift rörande kvinnans föregående anställningstid och hennes avlöning.

Föreligger veterligen förhållande som i 5 § avses, skall upplysning därom lämnas i ansökan eller anmälan enligt denna paragraf.

7 §.

Beslut i anledning av gjord ansökan om understöd skall så fort ske kan skriftligen meddelas kvinnan eller den, som för hennes räkning gjort ansökningen. Beslutet skall utan hinder av förd klagan tills vidare lända till efterrättelse.

Sedan riksförsäkringsanstalten eller vederbörande sjukkasse erhållit under rättelse om barnsörd eller ledighet som avses i 6 §, skall anstalten eller sjukkassen, ändå att ansökan om understöd ej blivit gjord, bestämma det understöd som enligt denna förordning skall utgivas.

Kan ej med ledning av inkomna handlingar eller eljest erhållna upplysningar genast avgöras, huruvida understöd bör utgå, skall om sannolika skäl därtill finnas understöd ändock provisoriskt utgivas. Kan ej med ledning av erhållna upplysningar understödets storlek genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp. Understöd som enligt vad nu är sagt blivit provisoriskt bestämt utgives utan återbetalningsskyldighet, därest sedermera understödet bestämmes till lägre belopp eller understöd finnes icke böra utgå.

Arbetsgivaren är pliktig att när som helst på därom framställd begäran till riksförsäkringsanstalten, vederbörande sjukkasse eller försäkringsrådet lämna sådan uppgift om arbetet, som må erfordras för bestämmande av huruvida detsamma är av sådan art, som avses i 15 § i lagen om arbetarskydd.

Riksförsäkringsanstalten, så ock vederbörande sjukkasse äger att i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av understödsbelopp, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar. Enahanda befogenhet tillkommer jämväl försäkringsrådet.

8 §.

Understöd utbetalas i efterskott å sista dagen i varje kalendervecka. Därest kvinnan befinner sig i nödställd belägenhet, må understödet på begäran utgivas förskottsvis, dock icke någon gång för längre tid än en vecka.

9 §.

Rätt till understöd enligt denna förordning kan icke överlätas och må förty ej för gäld tagas i mät.

10 §.

Försummar arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra i 6 § här-
ovan stadgad anmälningsskyldighet eller annan förpliktelse, som på grund
av stadgandet i 7 § fjärde stycket åligger honom, straffes med böter från
och med fem till och med två hundra kronor.

Lämnar någon i ansökan eller anmälan, som i 6 § avses, eller i uppgift,
som i 7 § fjärde stycket sägs, veterligen oriktigt eller ofullständigt med-
delande, böte från och med tjugofem till och med ett tusen kronor, där ej
förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

11 §.

Förseelse som i 10 § avses skall åtalas vid allmänna underrätten i den ort, där den tilltalade har sitt bo och hemvist.

Böter som ådömas enligt denna förordning tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

12 §.

Närmare föreskrifter angående ordningen för ansökan och anmälan enligt denna förordning samt för utbetalning av moderskapsunderstöd, så ock beträffande tillämpningen i övrigt av förordningen, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

13 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten eller av sjukkassa rörande understöd eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär i den ordning, som i lagen om försäkring för olycksfall i arbete finnes för där avsedda fall stadgad.

Försäkringsrådet äger, ändå att klagan icke förts eller framställning gjorts, till prövning upptaga ärende som i denna paragraf avses.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1929. Understöd utgår icke i anledning av barnsbörd, som inträffat före nämnda dag.

Beträffande vad av motionärerna anförts till stöd för ifrågavarande hemställen får utskottet hänvisa till motionens innehåll.

Frågan om moderskapsunderstöd åt kvinnor i visst industriellt arbete förelåg till behandling vid 1926 års riksdag genom en av Kungl. Maj:t i ärendet avgiven proposition nr 112.

Kungl. Maj:ts förslag i ämnet anknöt sig direkt till stadgandet i 19 § i lagen om arbetarskydd att kvinna, som fött barn, icke må användas i sådant arbete som avses i nämnda lag under de sex första veckorna efter barnsbörden, därest icke med läkarbetyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet. I nämnda paragraf stadgas därjämte att om kvinna, som användes i arbete av förevarande art, företer intyg av läkare eller barnmorska att hon med sannolikhet kan vänta sin nedkomst inom två veckor, ledighet från arbetet ej må förvägras henne. I propositionen framhölls, att då statsmakterna genom ett dylikt förbud i görligaste mån sökt att i samhällets intresse undanröja de faror, som särskilt det industriella arbetet innebär för den medellösa kvinnans moderskap, det syntes uppenbart att det allmänna även borde genom lämpligt avvägda understöd

*Frågans be-
handling vid
1926 års riks-
dag.*

ekonomiskt säkerställa kvinnan under den tid yrkesarbetet vore henne förbjudet.

Understödet föreslogs skola utgå under en tid av två veckor närmast före och sex veckor närmast efter barnsörden och fastställas enligt samma grunder som beloppet av hel sjukpenning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, motsvarande omkring två tredjedelar av kvinnans dagliga arbetsförtjänst. Utanordnandet av understödsbeloppen skulle enligt förslaget omhänderhavas av den i Kungl. Maj:ts proposition nr 109 föreslagna riks-försäkringsanstalten. Den årliga kostnaden för ifrågavarande understödsverksamhet hade beräknats till i runt tal 600,000 kronor.

I anledning av propositionen väcktes inom båda kamrarna motioner i ämnet, i första kammaren nr 300 av herr von Koch m. fl. samt i andra kammaren nr 421 av herrar Gardell i Gans och Nilsson i Hörby och nr 427 av herr Bäckström m. fl.

I motionerna I:300 av herr *von Koch m. fl.* och II:427 av herr *Bäckström m. fl.* riktade sig motionärerna mot Kungl. Maj:ts förslag närmast på grund därav, att understöd skulle komma att utgå oberoende av huruvida behov föreläge, ett förhållande som enligt motionärernas mening kunde vara förenligt med ett försäkrings- men ej med ett understödssystem och som efter vad motionärerna framhöllo skulle komma att föranleda onödiga kostnader, som hellre borde användas för att bereda andra *behövande* barnaföderskor understöd. Motionärerna erinrade även om bestämmelserna i 5 § i lagen om barn utom äktenskap, enligt vilka fadern till sådant barn vore skyldig, efter ty med hänsyn till hans och moderns villkor kunde anses skäligt, bidra till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter barnsörden. I den mån den föreslagna understödsverksamheten skulle medföra att den ogifta barnaföderskan icke gjorde sin rätt enligt nyssnämnda lagrum gällande mot barnafadern skulle detta, med hänsyn till att Kungl. Maj:ts förslag icke tillerkände staten regressrätt, enligt motionärernas uppfattning innebära att barnafaderns skyldighet överflyttades på staten. En dylik konsekvens funno motionärerna betänkelig.

I den av herrar *Gardell* i Gans och *Nilsson* i Hörby väckta motionen II:421 framhölls, att en inskränkning av den föreslagna understödsverksamheten endast till kvinnor i visst industriellt arbete måste anses utgöra en uppenbar orättvisa mot medellösa eller mindre bemedlade mödrar, som hade sin utkomst exempelvis inom jordbruket och det mindre hantverket. Icke heller funno motionärerna det lämpligt att understödet beräknades skola utgå efter den årliga arbetsförtjänsten. Härigenom skulle staten enligt motionärernas uppfattning göra sig skyldig till mannamån mot de kvinnor, som vore mest i behov av understöd. Motionärerna erinrade även om att Kungl. Maj:ts förslag syntes bortse från barnafaderns förpliktelser, ett förhållande som jämte den kvinnliga kontrahentens möjlighet till statsunderstöd kunde befaras främja tendensen till stegring av antalet utom

äktenskapet födda barn och i en snar framtid medföra konsekvenser av den mest betänkliga art.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 2, anförde andra särskilda utskottet följande:

Enligt utskottets mening kunna ur arbetarskyddslagstiftningens synpunkt starka skäl anföras för anordnande av en understödsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med grundtanken i Kungl. Maj:ts förslag. En dylik understödsverksamhet skulle otvivelaktigt såsom i propositionen närmare utvecklats komma att i ej ringa grad främja syftet med nu gällande skyddslagstiftning, enligt vilken barnaföderskor äro förhindrade att under viss tid i samband med barnsörden deltaga i sådant industriellt arbete, som avses i lagen om arbetarskydd. Vid prövning av det av Kungl. Maj:ts framlagda förslaget jämte de i ärendet väckta motionerna har utskottet å andra sidan funnit, att viktiga synpunkter jämväl kunna åberopas till förmån för den uppfattningen, att en direkt understödsverksamhet från det allmännas sida i princip bör vara beroende av huruvida i varje särskilt fall ett verkligt behov föreligger eller icke. Enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer det understöd, som skulle utgå, huvudsakligen att få karaktären av ersättning för den arbetsförtjänst, som vederbörande på grund av ovan anförda bestämmelser i lagen om arbetarskydd nödgas avstå. Denna omständighet skulle dock enligt utskottets uppfattning icke behöva hindra, att det vid understödsbeloppets avvägande även i viss utsträckning toges hänsyn till understödstagarens behov. Möjligen skulle understödssynpunkten härvid kunna vinna tillräckligt beaktande därigenom att storleken av understödsbeloppet gjordes oberoende av arbetsförtjänsten.

Såsom framhållits i motionerna I: 300 av herr von Koch m. fl. och II: 427 av herr Bäckström m. fl. skulle den föreslagna understödsverksamheten kunna i viss utsträckning sägas innebära ett överflyttande på staten av den skyldighet att bidra till moderns underhåll, som enligt 5 § i lagen om barn utom äktenskap åligger barnafadern. Då en dylik konsekvens av den föreslagna lagstiftningen synes olämplig, ansluter sig utskottet till den av motionärerna hävdade uppfattningen att en understödsverksamhet av förevarande art bör kompletteras med bestämmelser om regressrätt från det allmännas sida gent emot barnafadern. Vad i övrigt beträffar det i nyssnämnda motioner framlagda förslaget till lag om moderskapsunderstöd, vilket förslag är helt grundat på behovsprincipen, är det uppenbart att, därest en understödsverksamhet avseende moderskapshjälp skulle komma att införas, värdet av densamma komme att ökas, därest den kunde utsträckas till vidare befolkningslager, än som enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag skulle komma att bli föremål för understödsverksamheten i fråga.

Emellertid synes motionärernas förslag böra göras till föremål för närmare prövning från Kungl. Maj:ts sida under hänsynstagande bland annat till kostnadsfrågan.

I samband härmed torde jämväl tagas under övervägande, huruvida icke även beträffande de med Kungl. Maj:ts förslag avsedda barnaföderskor behovsprincipen — helt eller delvis — bör tillämpas. Även om för dessa barnaföderskor särskilda bestämmelser i övrigt anses böra gälla, torde emellertid, såsom utskottet framhållit, regler om regressrätt mot barnafadern böra införas i dessa. Slutligen läser vid den förnyade utredningen övervägas, huruvida ej den i såväl Kungl. Maj:ts förslag som i nämnda motioner upp-

tagna understödstiden för modern, åtta veckor, skulle kunna inskränkas, huruvida kommunerna, för vilkas fattigvårdsutgifter den föreslagna understödsverksamheten givetvis kommer att innebära en viss lättnad, i någon mån böra lämna bidrag därtill samt i vad mån sjukkassornas medverkan kan vinnas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte — med förklaring, att varken Kungl. Maj:ts proposition eller de i ärendet väckta motionerna kunnat av riksdagen bifallas — i anledning av nämnda proposition och motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville under hänsynstagande till vad utskottet i sin motivering anfört verkställa förnyad utredning rörande de i propositionen och motionerna behandlade frågor samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen och skrivelse i ärendet avläts den 5 juni 1926.

Den av riksdagen begärda utredningen överlämnades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 juli 1926 åt särskilda sakkunniga. Enligt av de sakkunniga till riksdagsberättelsen innevarande år lämnad uppgift beräknas utredningsarbetet kunna slutföras under år 1928.

Tillkallandet av särskilda sakkunniga i ärendet.

Vidare må erinras därom, att vid innevarande riksdag väckts ytterligare en motion i ämnet, nämligen nr 128 i andra kammaren av herr *Samuelsson m. fl.* I denna motion har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen hemställa, att regeringen måtte i enlighet med i motionen angivna riktlinjer skyndsamt låta verkställa utredning om införande av obligatorisk, statlig moderskapshjälp samt att förslag till sådan lagstiftning måtte föreläggas riksdagen. Motionen blev för förberedande behandling hänvisad till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott. Detta utskott har i sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 2, under hänvisning till den pågående utredningen i ämnet, hemställt, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Motion i ämnet av herr Samuelsson m. fl. II:128.

Den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen, att frågan om understöd från det allmännas sida åt kvinnor vid barnsbörd upptagits år 1926 till utredning i enlighet med de av nämnda års riksdag givna riktlinjerna. Denna utredning har, såsom ovan nämnts, ännu icke slutförts. Att under sådana förhållanden nu antaga ett motionsvis framställt förslag till lag om understödsverksamhet inom en del av det ifrågasatta området torde icke böra förordas. Under uttalande av den förväntan, att förslag i detta betydelsefulla ärende snart måtte av Kungl. Maj:t framläggas för riksdagen, får utskottet hemställa,

Utskottet.

att motionen II:291 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 februari 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, Linder, greve Spens, Frändén* och *Sigfrid Hansson*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Sundberg* och *Berglund*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg, Hage**, *Magnusson* i Skövde. *Ödström, Holmström* i Stockholm, *Johansson* i Sollefteå* och *Gardell* i Gans.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.